

Baróti Szabó Dávid sírjára

A Duna bal partján fekvő Komárom városától nem messze lévő Virt község anynyira kis helység, hogy még az alapos Révai lexikon sem tárgyalja. Nem is volt ez község, inkább csak puszta, ma is csak pár száz lakója van. Pedig a múltja említésre érdemes. Kivált a temetője, hiszen itt alussza örök álmát a magyar felvilágosodás korának egyik vezéregyénisége: *Baróti Szabó Dávid*.

Virt puszta a Zsitva torkolatánál fekszik, ligetes, árnyas parton. A régészeti kutatások szerint már a rómaiak korában lakott volt, és a Danubius Limes erődvonalának egyik castruma épült ki itt. Róma felbomlása után több évszázadra eltűnt a történelem színpadáról. A honfoglalás után az első adat 1256-ból való, amikor *IV. Béla király* Wert banai várföldnek egy részét *Szefird lovagnak* adományozza. Legelső lakói és birtokosai a *IV. Béla* által letelepített kunok voltak. 1265-ben már Virt földjéről van említés, és az egykori oklevél „Terra Wert ad castrum Bana” (a banai várhoz tartozó Wert település) alakban említi. 1268-ban, amikor a banai vár jelentősége hanyatlani kezdett, a komáromi vár tartozéka lett. Később a *Vérthy* család birtokolja, és a település innen kapta a ma is használatos nevét. Virt puszta egyik birtokosa a 17. században a *Pyber család* lett, amelynek értekezésünk tárgyában később nagy szerep jutott, mivel a Pyber kastélyban élte le élete utolsó húsz esztendejét Baróti Szabó Dávid.

Virt történelmi nevezetességei közé tartozik, hogy 1606-ban itt kötötte meg a Zsitvatoroki békét *II. Rudolf* magyar király, *Bocskay István* erdélyi fejedelem és *I. Ahmed* török szultán. A Zsitva folyó ugyanis Virt községnél ömlik a Dunába. A békeokmány latin és török nyelven íródott. A béketárgyalások helyéül a hagyomány egy öreg tölgyfát jelölt meg, amelyre a falu vénei — az apáról fiúra szálló szájhagyomány fonalán — még emlékeznek, de ma már csak egy emlékmű jelöli a békekötés helyét.

A temető még áll és benne az a vörösmárvány síremlék is, amely Székelyföld nagy fiának emlékét idézi, aki a fenyvesek hazájából a búzakalászos rónaságra, Komárom megyébe jött meghalni. 1819-ben egy áldozatos írói pálya ért véget ebben a kis faluban. Sok évtized és évszázad múltával teszem le írásom koszorúját a komáromi diákok kegyeletéből gondozott sírra.

Baróti Szabó Dávid 1739. április 10-én született a székelyföldi Baróton. Eredetileg csak Szabó Dávid volt a családi neve. Mint író kezdte használni a Baróti előnevet, akárcsak több kortársa: Apáczai Csere János, Körösi Csoma Sándor és mások. Mindössze 18 esztendő volt, amikor belépett a Jézus Társaság papjainak rendjébe. Tanulmányai során megfordult Trencsénben, Nagyszombaton, Fehérvárt, Kolozsvárt, Kassán. *Mária Terézia* 1773-ban feloszlatta a Jezsuita rendet, e ettől kezdve világi papként tanított. Rendjének feloszlásakor írta a *Panaszos indulat* című elégiáját. Tanári működésének színhelye 1773-tól 1777-ig Komárom, majd ettől kezdve egészen 1799-ig Kassa. Komárom fontos állomása volt hányatott életének. Ugyanis az itteni gimnáziumban kötött barátságot egyik tanítványának családjával, a szomszéd Virt községben élő Pyberékkel, akiknek kastélyában élete végén pihenőre talált. Kassán adta ki 1777-ben verseinek első gyűjteményét, *Új mértékre vett külön verseknek három könyvei* címmel.

Baróti Szabó mint a klasszikus költői iskola képviselője vált ismertté irodalmunkban. Az ún. deákos iskola triumvirátusához tartozott, amelyben *Rajniss József* és *Révai Miklós* társaságában fejtette ki munkásságát. Jelentősége az antik versformának a magyarra való átültetésében található. Állítólag egyik magyar barátja ösztönzésére próbált meg magyar nyelven először a rómaiak csodált versmértékeiben írni.

Kassai tartózkodása azonban nemcsak verstani, hanem irodalomtörténeti szempontból is jelentős. Itt kötött barátságot *Kazinczyval* és *Batsányi Jánossal*. Megismerkedésüket a *Társaságkötés* című versében énekelte meg. A nagy francia forradalom felvilágosult eszméinek hatására hozták létre Kassán Batsányival és Kazinczyval az első magyar irodalmi folyóiratot, az 1789-től 1792-ig megjelenő *Magyar Museum*-ot. Baróti Szabó nem volt forradalmi egyéniség és a kassai triumvirek csakhamar elváltak egymástól. Kazinczy és Batsányi tovább haladtak a megkezdett úton, részt vettek a Martinovics-féle jakobinus megmozdulásban. A hatóságok megtorlása elrettentette Barótit, és egyre inkább a múlt, s annak klasszikus irodalma felé fordult. A vallásos eszmék mellett a nemzeti és nemesi gondolatvilág tükröződik verseiben, pl. *A magyar ifjúsághoz*, a *Köntös változtatásról*, *A magyar huszárokhöz*. Legismertebb verse — *A ledőlt diófához* — szinte előfutárja Berzsenyi *A magyarokhoz* című híres ódájának. 1786-ban, Buda felszabadításának századik évfordulójára írta a *Magyarországnak hajdani szomorú sorsa* című versét:

Felhőkben zúdúlva midőn lerohantak az essők,
A nap öröm-színben kékes egekre kiszáll,
A zúgó szelek harcok után békére ha lépek,
Öbleidből kifeszült tenger haragja lohad ...

1799-ben elhagyta Kassát és a Pyber családnál, Vírten telepedett le. Megható sorokban ecsetelte a virti táj szépségét:

Zöld bársonyos dombok zöldellő erdőség,
Kék árnyékú völgyek, virágzó mezőség,
Mellyek oly huzamos virágot adátok,
Elteltek óráim, már isten hozzátok!

Megemlékezik vendéglátójának haláláról is *Pyber Ferenc halálára* című versében. Legnagyobb epikus kísérletét *A komáromi földindulásról* címmel írta. (Komáromi tanárkodása idején a nagy földrengés következtében elpusztult ötszáz lakóház, és a város valamennyi temploma összedőlt.) Ebben a versben mitológiai mesével magyarázza a természeti csapást. A Hold istenasszonya — Cinthia — szövetkezik a szél, a víz, a tűz isteneivel és bosszút áll Komárom városán, amiért kedvelt törökjeit oly csúfosan megverték. A Pyber kastélyban írta továbbá az *Orthográphia és grammatikai észrevételek*, valamint *Magyarság virági* című tudományos értekezéseit. Ez utóbbi műve kortársainak az érdeklődését is kiváltotta. Ezzel kapcsolatban írja *Virág Benedek* 1803-ban Kazinczynak: „Baróti Szabó Dávid Komáromban nyomattya a Ma-

A Pyber-kastély Vírten.

gyarság virágít." Vírten bontakozott ki műfordítói tevékenysége is. A nagy római hőskölteményt, *Vergilius Aeneas*-át dolgozta át magyar nyelvre. Két kötetben jelentette meg: 1810-ben Bécsben az I—V. éneket, míg a VI—XII. énekig terjedő második kötet Pesten jelent meg 1813-ban.

Baróti Szabó Dávid 1819. november 22-én halt meg Vírten. Távol hazájától, a fenyőillatú Székelyföldtől, a Zsitva partján lelta meg örök nyugalomát. Sirját nem álltak körül családtagok, rokonok. A magyar felvilágosodás magános énekese volt, emlékét egy nép zárta szívébe.

Dr. Szénássy Zoltán

Táncsics Mihály orvosa

A Haiivan melletti Boldog község temetőjében állt egy fehér márvány sír-emlék. Felirata: *Dr. Davida Sándor* orvos. A rokonságon kívül már senki nem tudja, hogy a süppedő sírhant alatt, az 1800-as évek nagyíró orvosa, „a szegények doktora” nyugszik.

Dr. Davida Sándor a lengyelországi Stogovdolni községben született. Korán bekapcsolódott a lengyel szabadságmozgalmakba, ezért — mint anyai kortársa — ő is menekülni kényszerült. Budapesten telepedett le. Tudásával és emberszeretetével hamarosan nagy hírré tett szert.

A rászorulókat nemcsak ingyen gyógyította, hanem gyógyszerekről is ő gondoskodott. Így kapta a „szegények doktora” kitüntető címet. Különösen a szabadságharc üldözöttjei iránt érzelt mélységes szánalmat, hiszen ő maga is üldözött volt.

Táncsics Mihály *Életpályám* című művében így ír róla: „Erős természetem minden betegségtől soká megóvott, de utóbb mégis egy-más bajban jónak láttuk orvoshoz folyamodni. De ki legyen az, kinek magam kijelenthetem? Davida Sándor lengyel származású orvos volt az, aki irántam nemcsak valódi emberbarátnak, hanem jó hazafinak is bizonyította magát, ki nem csak elrendelte, miféle gyógyszert kell használnom, hanem azt saját pénzén maga el is hozta, mikor szükségeltetett. Mint-hogy a külföldre menekültek között nevem soha, sehol elő nem fordult, s minthogy ellenben itthonlétemnek világos nyomaira akadtak, de a mindig zárva tartott utcai ajtón belül a nyomok eltűntek a kémkedők bosszújára; mindig őrszemek voltak házkörnyékünkre függesztve, hogy utóvégre majd egyszer csak rám akadnak, de feleségem esze túljárt a vizslaságukon.

Ekképp történt, hogy Davida orvost hozzánk gyakran látván bejárni, s a rendőrség elé állították, de tőle vallo-mást kicsikarni nem sikerült.”

Dr. Davida Sándor rokonsága iránt is mélységes szeretettel viseltetett. Gyermekei nem voltak, Lengyelországban maradt testvérének, Davida Jánosnak gyermekeit vette magához és neveltetésükről is ő gondoskodott.

Unokaöccsének, *Davida Mihálynak*, aki Boldogon gazdálkodott, földet vásárolt. Boldog lett a Davida család második otthona. Dr. Davida Sándor is szívesen töltötte ott azt a kis időt, amit pihenésre szánhatott. Annyira megszerette ezt a csendes kis falut, hogy végakarata szerint ott temették el.

Két unokaöccséből orvost nevelt. *Dr. Davida Miklós* Pesten folytatott orvosi gyakorlatot, *Dr. Davida Leó* pedig előbb Budapesten, majd Kolozsváron volt egyetemi tanár. Tankönyveket is írt, ezeket még az 1930-as években is használták az egyetemen. Munkásságáért magyar nemességet kapott és a boldogi előnevet vette fel.

A temetőt, ahol dr. Davida Sándor nyugodott, felszámolták. Ma már a sír-emléke sincs meg, de márványnál is maradandóbb emléket állított neki Táncsics Mihály, aki valódi emberbarátnak és jó hazafinak ismerte el. Újabbán *Órsi Ferenc* idézte fel *Teréz* című drámájában — nagy történelmi hűséggel — az életre felesküdt orvost, az üldözötték védelmezőjét. Ez is bizonyítja, hogy az emberszeretet és az igaz hazafiság túléli a márványt.

Lám, a lengyel nép nemcsak kiváló szabadságharcosokat — Bemet, Dembinskyt — adott hazánknak, hanem olyanokat is, akik a szabadságharc sebesültjeit ápolták.

Újváry Ferenc